

تبیین عوامل موثر بر کنترل بیماری پدیکلوزیس از دیدگاه والدین دانش آموزان دختر دبستانی، معلمان آنها و ارائه دهندگان خدمات بهداشتی و درمانی: یک مطالعه کیفی در جنوب ایران

زهرا حسینی^۱، راضیه طفرلی^۱، سیده فاطمه رحیمی^۱

۱. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان، بندرعباس، ایران.

مقدمه

آلودگی به شپش سر انسانی ناشی از *Pediculus capitis* یک مشکل بهداشتی رایج در کودکان سنین مدرسه در بسیاری از نقاط جهان است. انتقال آن به طور مستقیم و بیشتر از طریق تماس سر به سر اتفاق می افتد و باعث خارش پوست سر می شود. پژوهش حاضر را با هدف تبیین موانع پیشگیری و کنترل بیماری پدیکلوزیس از دیدگاه والدین و معلمان دانش آموزان دختر دبستانی بندرعباس و ارائه دهندگان خدمات بهداشتی و درمانی شهر بندرعباس انجام شد.

روش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی در میان والدین و معلمان دختر دبستانی و ارائه دهندگان خدمات بهداشت و درمان شهر بندرعباس از اواخر بهمن ماه ۱۳۹۸ تا دی ماه ۱۳۹۹ (۱۱ ماه) انجام شد. مصاحبه های عمیق نیمه ساختار یافته بصورت حضوری و تلفنی از ۲۳ نفر از کارکنان نظام مراقبت سلامت (اعم از کارکنان بخش بهداشت خانواده و بهداشت محیط و مربیان بهداشت مدارس و روانشناسان و پزشکان فعال این حوزه) و والدین و معلمان مدارس، صورت گرفت (مدت زمان بین ۱۵ تا ۴۶ دقیقه). انجام شد. این افراد با نمونه گیری هدفمند و به روش گلوله برفی انتخاب شدند، اطلاعات گردآوری شده با تکنیک تحلیل محتوای کیفی (از نوع قراردادی) و با استفاده از نرم افزار MAXQDA-10 تحلیل شدند. برای ارزیابی کیفیت نتایج پژوهش نیز معیارهای گوبا و لینکلن رعایت شد.

نتایج: پس از تحلیل داده ها ۲ مقوله اصلی با عناوین موانع و تسهیلگرهای کنترل پدیکلوزیس به دست آمد. زیرمقوله موانع شامل ۱- عوامل اقتصادی-سیاسی ۲- عوامل خانوادگی ۳- عوامل اجتماعی-فرهنگی ۴- عوامل فردی و روانی ۵- شرایط جغرافیایی منطقه ۶- عوامل مرتبط با مدرسه و آموزش ۷- عوامل مرتبط با دارو و درمان و برای زیر مقوله تسهیلگرها دو زیر مقوله ۱- عوامل آگاهی بخشی ۲- عوامل اجتماعی-فرهنگی حاصل شد.

نتایج

براساس نتایج، پیشگیری کنترل و حتی درمان پدیکلوزیس نیازمند مداخله ی چند بعدی و چند سطحی است. که در این راه باید مواردی را در سطوح فردی-روانی، خانوادگی، سیاسی-اقتصادی، جغرافیایی، آگاهی بخشی و موارد مربوط به مدرسه و رفع انگ اجتماعی و توجه به ابعاد فرهنگی مساله در سطح اجتماعی و دسترسی مردم و مدارس و مراکز بهداشتی-درمانی به وسایل بهداشتی و داروهای مناسب و جدید را باید مد نظر قرار داد؛ به طوری که با رفع و اصلاح موانع پیش روی افراد و کاهش تأثیر عوامل بازدارنده از یک سو و توجه به تسهیلگرهای کنترل پدیکلوزیس و تقویت آن ها، می توان کنترل بیماری را تسهیل و شیوع و گسترش بالای بیماری را تا حد زیادی کنترل کرد.

شیوع و وضعیت فعلی

آلودگی به شپش سر به ویژه در میان کودکان ۳ تا ۱۱ سال و بیشتر در جنس مونث رایج است. بر اساس مطالعات، در برخی مناطق ایران، شیوع این بیماری تا ۵۶ درصد نیز گزارش شده است. عواملی مانند سن، جنسیت، وضعیت اقتصادی-اجتماعی، تراکم جمعیت در خانواده و سطح زندگی، نقش مهمی در شدت آلودگی دارند. با وجود تلاش های بسیار و صرف هزینه های زیاد، هنوز کنترل این بیماری به سطح مطلوب نرسیده است.

موانع و چالش ها

این مطالعه نشان داده است که موانع متعددی در پیشگیری، کنترل و درمان پدیکلوزیس وجود دارد که به عوامل مختلفی وابسته اند:

عوامل اقتصادی-سیاسی: سطح درآمد خانواده ها، تحریم های اقتصادی و محدودیت دسترسی به داروهای مؤثر، از جمله عواملی هستند که پیشگیری و درمان را به چالش می کشند.

عوامل خانوادگی: کم‌اهمیتی به مسئله، ناآگاهی و عدم همکاری اعضای خانواده، از مشکلات اساسی در کنترل این بیماری هستند. عوامل اجتماعی-فرهنگی: انگ اجتماعی، استفاده از درمان‌های سنتی و پوشش سر دختران، از جمله عوامل مؤثر بر شیوع و کنترل آلودگی به شپش سر هستند.

راهکارها

برای مقابله با این بیماری، اقدامات زیر پیشنهاد می‌شود:

آموزش و آگاهی‌رسانی: اجرای برنامه‌های آموزشی گسترده در مدارس و مراکز تجمعی برای افزایش آگاهی عمومی و تغییر نگرش نسبت به این معضل.

دسترسی به داروها: تسهیل دسترسی به داروهای مؤثر از طریق کاهش هزینه‌ها و رفع موانع اقتصادی.

همکاری خانواده‌ها: تشویق خانواده‌ها به همکاری با مدارس و مراکز بهداشتی در جهت اجرای دقیق دستورالعمل‌های پیشگیری و درمان.

برنامه‌های حمایتی ارائه بسته‌های حمایتی برای خانواده‌های کم‌درآمد جهت تسهیل دسترسی به درمان‌های مناسب.

نتیجه‌گیری

پدیکلوزیس همچنان به‌عنوان یک معضل بهداشتی در ایران مطرح است و برای مقابله مؤثر با آن، نیاز به رویکردی چندوجهی و هماهنگی بین بخش‌های مختلف جامعه است. آموزش عمومی، دسترسی به دارو، و حمایت‌های اقتصادی و اجتماعی از اقدامات اساسی برای کاهش شیوع این بیماری در جامعه می‌باشند.

References

- [1] Al-Mashhadany ZWJ, Hamad SS, Rahim SM. EFFECT OF HEAD LICE INFESTATION AS ECTOPARASITES ON OXIDATIVE STRESS STATUS IN PRIMARY SCHOOL PUPILS AT LAYLAN CAMP FOR DISPLACED PEOPLE.
- [2] Safi M. Epidemiology of *Pediculus humanus capitis* infestation and effective factors in elementary schools of children, Islam shahr city, Tehran province: MSc Thesis]. Thesis for Master Degree of Health Sciences in Medical ...; 1996.
- [3] Rafinejad J, Noorollahi A, Javadian E, Kazemnezhad A, Shemshad K. Epidemiology of *Pediculus humanus capitis* infestation and effective factors in elementary schools of children, Amalesh district, Gilan province. Iranian Journal of Epidemiology. 2005; 2(3):4.
- [4] Habif TP. Infestations and bites. Clinical dermatology Philadelphia: Saunders. 2015:577-634.
- [5] Morovati Sharif Abadi M, Moghadasi Amiri M, Falah Mehrjordi S, Aghaei A, Zarehshahi F, Alizadeh S. Pediculosis capitis and its related factors among girl primary school students of Meybod, Yazd Province, in 2015-2016. Journal of Health. 2018; 8(5):552-60.
- [6] Ibarra J, Hall D. Head lice in schoolchildren. Archives of disease in childhood. 1996;75(6):471. [DOI:10.1136/adc.75.6.471] [PMID]
- [7] Vahabi B, Vahabi A, Gharib A, Sayyadi M, Sayyad S. Prevalence of head louse infestations and factors affecting the rate of infestation among primary schoolchildren in Paveh City, Kermanshah Province, Iran in the years 2009 to 2010. Life Sci J. 2013; 10(12s):360-4.
- [8] Yousefi S, Shamsipoor F, Salim Abadi Y. Epidemiological study of head louse (*Pediculus humanus capitis*) infestation among primary school students in rural areas of Sirjan County, South of Iran. Thrita. 2012; 1(2):53-6. [DOI:10.5812/thrita.4733]
- [9] Mohamed K, Bahathiq A, Degnah N, Basuni S, Al Malki A, Babalghith A. Detection of *Toxoplasma gondii* infection and associated risk factors among pregnant women in Makkah Al Mukarramah, Saudi Arabia. Asian Pacific Journal of Tropical Disease. 2016;6(2):113-9. [DOI:10.1016/S2222-1808(15)60995-1]
- [10] Mohammadi Azni S. Prevalence of head lice at the primary schools in Damghan. Zahedan Journal of Research in Medical Sciences. 2014;16(11):47-9.
- [11] Shayeghi M, Paksa A. Epidemiology of head lice infestation in primary school pupils, in khajeh city, East azerbaijan province, iran. Iranian journal of arthropod-borne diseases. 2010;4(1):42.
- [12] Salemi JA, Shayeghi N, Zeraati H, Akbarzadeh K, Basseri H, Ebrahimi B, et al. Some aspects of head lice infestation in Iranshahr area (southeast of Iran). Iranian Journal of Public Health. 2003;32(3):60-3.
- [13] Moosazadeh M, Afshari M, Keianian H, Nezammahalleh A, Enayati AA. Prevalence of head lice infestation and its associated factors among primary school students in Iran: a systematic review and meta-analysis. Osong public health and research perspectives. 2015;6(6):346-56. [DOI:10.1016/j.phrp.2015.10.011] [PMID]
- [14] Saghafipour A, Akbari A, Norouzi M, Khajati P, Jafari T, Tabaraie Y, et al. The epidemiology of pediculus is humanus capitis infestation and effective factors in elementary schools of Qom Province Girls 2010, Qom, Iran. Qom University of Medical sciences journal. 2012;6(3):46-51.
- [15] Hosseinpour M, Nematollahi S, Shekari M, Madani A, AKBARI SA, Ardalan A, et al. Implementation of the action plan for the prevention and control of children head lice (*Pediculus humanus capitis*) after the implementation of Community assessment in the Chahestaniha region in the City of BandarAbbas. 2016.
- [16] Sanei-Dehkordi A, Soleimani-Ahmadi M, Zare M, Madani A, Jamshidzadeh A. Head Lice Infestation (pediculosis) and associated factors among primary school girls in Sirik County, Southern Iran. International Journal of Pediatrics. 2017;5(12):6301-9.
- [17] Hansen RC. Overview: the state of head lice management and control. Am J Manag Care. 2004;10(9 Suppl):S260-3.
- [18] Gholamnia Shirvani Z, Shokravi A, Ardestani M. Effect of designed health education program on knowledge, attitude, practice and the rate Pediculosis capitis in female primary school students in Chabahr city. journal of shahrekord university of medical sciences. 2011;13(3).
- [19] Motovali-Emami M, Aflatoonian MR, Fekri A, Yazdi M. Epidemiological aspects of Pediculosis capitis and treatment evaluation in primary-school children in Iran. Pakistan journal of biological sciences: Pjbs. 2008;11(2):260-4. [DOI:10.3923/pjbs.2008.260.264] [PMID]
- [20] Speare R, Cahill C, Thomas G. Head lice on pillows, and strategies to make a small risk even less. International journal of dermatology. 2003;42(8):626-9. [DOI:10.1046/j.1365-4362.2003.01927.x] [PMID]
- [21] Davarpanah M, MEHRBANI D, KHADEM AF, Mokhtari A, Bakhtiari H, NEYRAMI R. The prevalence of *Pediculus capitis* among school children in Fars Province, Southern Iran. 2009.
- [22] Orouji R. Assessment of demographic characteristics and related factor on head lice in Mashhad, a population based study. medical journal of mashhad university of medical sciences. 2017;59(6):305-11.
- [23] Morsy TA, El-Ela R, Mawla M, Khalaf S. The prevalence of lice infesting students of primary, preparatory and secondary schools in Cairo, Egypt. Journal of the Egyptian Society of Parasitology. 2001;31(1):43-50.
- [24] LICE J. Medical insect and arachnids. Lane RP, Crossky RW) 1st ed London. 1993;523.
- [25] Schenone H, Wiedmaier G, Contreras L. Treatment of pediculosis capitis in children with permethrin 1% shampoo or lotion. Boletin chileno de parasitologia. 1994;49(3-4):49-52.
- [26] Rafinejad J, Nouroollahi A, Biglarian A, Javadian E, Kazemnejad A, Doosti S. The comparison of the effect of permethrin shampoo and lindane lotion on the treatment of head lice (*Pediculus Humanus Capitis*) in the primary school pupils. Journal of Mazandaran University of Medical Sciences. 2011;21(83):35-41.
- [27] Rajabzade R, Shoraka H, Arzamani K, Shahiri M, Emami O, Hosseini S. Epidemiology of Pediculosis capitis infestation and its associated factors in students. Journal of North Khorasan University of Medical Sciences. 2015;6(4):755-67. [DOI:10.29252/jnkums.6.4.755]
- [28] Asadian A, Moqadas A, Rad MM, Sotoudeh A, Ardakani MF. Assessing Pediculosis infection and cofactors among 8-10-year-old Female students in Bushehr province, Iran. International Journal of Ayurvedic Medicine. 2020;11(3):514-8. [DOI:10.47552/ijam.v11i3.1563]
- [29] AL-Megrin WA. Assessment of the prevalence of pediculosis capitis among primary school girls in Riyadh, Saudi Arabia. Research Journal of Environmental Sciences. 2015;9(4):193. [DOI:10.3923/rjes.2015.193.199]
- [30] Shahraki G, Azizi K, Yusefi A, Fararoei M. PREVALENCE OF HEAD LICE IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN YASUJ. 2001.
- [31] Saghafipour A, Nejati J, Zahraei Ramazani A, Vatandoost H, Mozafari E, Rezaei F. Prevalence and risk factors associated with head louse (*Pediculus humanus capitis*) in Central Iran. International Journal of Pediatrics. 2017;5(7):5245-54.

- [32] Kasiri H. Epidemiology of pediculus humanus capitis infestation and effective factors in elementary schools of girls Ahvaz city, 2005. Iran J Infect Dis Trop Med. 2009;14(2):41-5.
- [33] El-Khawaga G, Abdel-Wahab F, Mohamed W. Prevalence Of Pediculosis Capitis Among Primary female School Students In An Egyptian Village. Egypt J Com Med. 2012;30(4):1-12.
- [34] Noori A, Ghorban Pour M, Adib M, Noori AV, Niazi S. Head lice infestation (Pediculosis) and its associated factors in the rural school students of Kalaleh, in the academic year 1392-93. Jorjani Biomedicine Journal. 2014;2(1):60-56.
- [35] !!! INVALID CITATION !!! {!!! INVALID CITATION !!! {!!! INVALID CITATION !!! {Akbari", 2017 "#39";Nejati", 2018 "#40";Tohit", 2017 "#41", #0;Tohit, 2017 #41;Nejati, 2018 #40, #0;Akbari, 2017 #39;Nejati, 2018 #40}.
- [36] Nejati J, Keyhani A, Kareshk AT, Mahmoudvand H, Saghafipour A, Khoraminasab M, et al. Prevalence and risk factors of pediculosis in primary school children in South West of Iran. Iranian journal of public health. 2018;47(12):1923.
- [37] Chegini PG, Anoosheh M, Kazemnejad A. The effectiveness of educating mothers on preventive behaviors of pediculosis on morbidity rate of their daughters. Payesh (Health Monitor). 2017;16(6):785-95.
- [38] Rafinejad J, Nourollahi A, Javadian E, Kazemnejad A, Shemshad K. Epidemiology of head louse infestation and related factors in school children in the county of Amlash, Gilan Province, 2003-2004. Iranian Journal of Epidemiology. 2006;2(3):51-63.
- [39] Matlabi M, Minoorian Haghighi M. Epidemiology of Pediculus humanus capitis infestation and effective factors in elementary schools children, Gonabad city. J Gonabad Univ Med Sci. 1989;6(1):87.
- [40] Noroozi M, Saghafipour A, Akbari A, Khajati P, Khadem Maboodi AA. The prevalence of pediculosis capitis and its associated risk factors in primary schools of girls in rural district. Journal of Shahrekord Uuniversity of Medical Sciences. 2013;15.
- [41] Yazdani-Charati J, Abdollahi F. The prevalence of pediculosis capitis and its associated risk factors in primary school students in Kalaleh, Iran in 2015. Journal of health research in community. 2016;2(3):23-31.
- [42] Moradi A, Bathaai SJ, Shojaeian M, Neshani A, Rahimi M, Mostafavi E. Outbreak of pediculosis capitis in students of Bahar in Hamedan province. Dermatology & Cosmetic. 2012;3(1).
- [43] Hodjati MH, Mousavi N, Mousavi M. Head lice infestation in school children of a low socioeconomy area of Tabriz city, Iran. African Journal of Biotechnology. 2008;7(13).
- [44] Zareban I, Abbaszadeh M, Moodi M, Mehrjoo Fard H, Ghaffari H. Evaluating a health-education program in order to reduce infection to Pediculus Humanus Capitis among female elementary students. Journal of Birjand University of Medical Sciences. 2006;13(1):9-15.